

Těžká doba Josef Vitoch, * 5.1.1920 Malovaná

Moji rodiče to neměli lehké. Měli nás celkem sedm dětí — pět děvčat a dva kluky a v tom roce 1925, kdy se z rodné Malované museli vystěhovat pro nedostatek půdy, jsme již byli všichni na světě. V tomtéž roce pronajali spolu s dalšími devíti českými rodinami od statkáře Omecinského v ukrajinské obci Nesvič nějaké hektary. Smlouva byla sepsána na 10 let. Když zanedbanou půdu vzdělali, majitel v roce 1928 smlouvy svévolně zrušil a začal půdu rozprodávat po částech a pochopitelně za vyšší cenu. Soud v Lucku byl na jeho straně, tak jsme zůstali bez střechy nad hlavou. Co teď? Nějaký zlotý, který rodiče nahospodařili, stačil na koupi asi 0,5 ha parcely na nádraží v obci Nesvič a na postavení většího domu, v němž již od roku 1929 naši rodiče provozovali hospodu a obchod se smíšeným zbožím.

Otec byl muzikant, a tak našel a vyučil několik Ukrajinců a Poláků, starší bratr již hrát uměl, a táta měl kapelu. Pořádal zábavy nejen ve vlastní hospodě, ale v širokém okolí. Táta, nejen přes tu kapelu, byl v okolí oblíben mezi všemi: Ukrajinci, Poláky, Židy i ten jeden Karaim (příslušník národnostně-náboženské skupiny, vzniklé na Blízkém východě), který žil v Nesviči, se připojoval k všeobecnému názoru, že „u starého Vitocha dané slovo má větší cenu než peníze“. Ukrajinci v okolí mu říkali jednoduše „náš Čech“, snad si to jeho příjmení ani nepotřebovali pamatovat. Přišlo krušné období nacistické okupace, zmatků, řadění různých živlů, ukrajinskopolských bratrovražedných bojů.

V samotné vesnici Nesvič partyzáni, a snad ani banderovci, nebyli i když banderovské skupiny obcí v noci procházely. Jedné letní noci se okolní Poláci skryli do římsko-katolického kostela v Nesviči — asi dostali avízo. Banderovci kostel obklíčili, zkoušeli ho dobýt, ale byla to silná zděná stavba, proto odešli s nepořízenou. Ráno se Poláci kvapem přestěhovali do Lucku. Nebylo to nic nezvyklého. V roce 1943, kdy Rudá armáda hnala Wehrmacht z Ukrajiny a banderovci chtěli „očistit“ Ukrajinu od Poláků, se většina Poláků přestěhovala do Lucku či do jiných měst v okolí. Ovšem se zásobováním to bylo ve městě zlé, nebylo co jíst, a tak Poláci buď sami, nebo pod ochranou, či ve spolupráci s Němci se vypravovali na „zásobovací“ (čti: rabovací) výpravy. Při takových výpravách trestali údajné banderovce, ve skutečnosti prosté, nevinné lidi za to, že Poláci museli opustit svoje domovy. Nebo si vymysleli, že ve vesnici jsou banderovci ap. Příčinu pro trestnou výpravu si vždy našli.

Zapalovali lidem střechu nad hlavou, vraždili a přitom rabovali nejen potraviny. Že Němci Polákům ochotně pomáhali a v rabování je možná i předčili, nemusím zdůrazňovat. Jednoho letního dne přijeli na nádraží do Nesvič ozbrojení Poláci s oddílem Němců a zastavili před naším domem. Netušili jsme, že tentokrát budeme my objektem takové trestné výpravy, které v poslední době byly na denním pořádku. Vyvedli nás všechny před dům a chovali se k nám tak, že jsme nepochybovali o tom, že nás chtějí postřílet. Vysvětlovali jsme, že jsme Češi, že s banderovci nemáme nic společného, dovolávali jsme se toho, že nás Poláci dobře znají, protože zde bydleli.

Poláci místo aby se nás zastali, odpovídali, že jsme měli odejít do města jako oni. Naříkali jsme a plakali přitom, ba i prosili, takže nás bylo slyšet jistě daleko. Zatím nám nařídili, abychom šli do sousedního prázdného domu ve mlýně. Možná, že nás chtěli postřílet, možná jen chtěli vyrabovat náš dům a odvézt si to, co by se jím hodilo, hlavně dobytek, hotové jídlo a ošacení. To, že nás bez dozoru poslali do sousedního domu, nasvědčuje tomu, že snad jen nechtěli, abychom viděli tu jejich rabovací „práci“. Vždyť byli mezi nimi Poláci, kteří byli našimi, kdysi dobrými, sousedy. Asi za pět minut po našem odchodu jsme uslyšeli mohutnou střelbu z kulometů a samopalů. Oknem domu jsem viděl, jak Poláci i s Němci utíkají a banderovci je ženou z obce. Střelba utichla a banderovci za chvíli přišli a říkali, že seděli na okraji lesa a slyšeli „jak náš Čech s rodinou je v nouzi, pláče a na říká“ a tak se rozhodli mu jít na pomoc.

Poděkovali jsme jím a řekli, že na jejich pomoc do smrti nezapomeneme, budeme na ně vždy vzpomínat v dobrém a vyprávět o jejich šlechetném činu nejen svým dětem, ale všude, kde to bude možné. Proto, i když po mnoha letech, tak činím v tomto svědectví!

Tento příběh má další a zajímavé pokračování. Můj nejstarší bratr Václav se oženil s Polkou z Nesvič. Jak je známo „chudý lid má vždy vysoko do žlabu“, proto i mladí manželé se za polského režimu protloukali životem všelijak. Těsně před německým přepadením Polska odjel bratr s manželkou a s malou dcerkou do Varšavy, kde žila sestra jeho manželky. Svého staršího syna nechali v Nesviči u dědečka a babičky. V době, o které vyprávím, bylo Vašíkovi již 12 let. Když Poláci s Němci zastavili před naším domem, byl Vašík vyveden spolu s námi, ale v tom zmatku proklouzl a zmizel.

Když Poláci s Němci z Nesvič utekli, my v domnění, že se mohou vrátit, jsme odjeli do blízkých Ozeran Českých k Dragounovým, našim příbuzným. Pro Vašíka jsme na smluveném místě ukryli lístek se vzkazem, kde jsme a Vašík se ještě ten den u Dragounů v Ozeranech Českých objevil. Vyprávěl, jaké zažil dobrodružství. Když my jsme nejvíc prosili o život, on si ho rozhodl zachránit sám. Nepozorovaně unikl a běžel směrem na obec Lávrov. Nevěděl, že běží vstříc banderovcům a všiml si toho, až když ho dva ozbrojenci zadrželi a odvedli k veliteli. Ten se jich zeptal: „proč sem toho chlapce vedete, vždyť je to vnuk našeho Čecha, starého Vitocha z Nesvič“? Jeden z ozbrojenců řekl: „ale má matku Polku“. Velitel se Vašíka vyptával, kde má rodiče. Po pravdě odpověděl, že ve Varšavě. Výslech byl tedy ukončen a velitel těm dvěma mužům na řídil: „Tohoto chlapce odvedete na nádraží do Nesvič a předáte ho do vlastních rukou Čecha, starého Vitocha. Za jeho život mi ručíte svými životy“. Ozbrojenci po zjištění, že jsme v Ozeranech Českých nařídili Vašíkovi, aby tam za námi šel. Asi za dva dny jsme se vrátili zpět domů na nádraží do Nesvič. Také tento náš příběh dokazuje, že v době války jsme na Volyni všichni — Ukrajinci, Židé, Poláci, Češi a příslušníci jiných národů — prožili velmi těžkou dobu, plnou starostí, bezesných nocí a strachu o holý život, o majetku nemluvě.

Kladli jsme si otázku: je pro nás horší den nebo noc? Vycházelo to na stejno, protože ve dne jsme se báli Němců a Poláků a v noci různých zlodějů a banditů, kteří se vydávali za banderovce. Když se banderovci setkali s podobnými bandami, hned je prý likvidovali, aspoň tak nám to Ukrajinci tvrdili. Výkon podobného trestu jsem ale nikdy neviděl, ani jsem nemluvil s nikým, kdo by byl jeho očitým svědkem. Některé čistě české vesnice možná v té době žily klidněji, ale některé možná byly na tom ještě hůř. Byla to věru těžká doba.

Nové Bránice v lednu 1995 Z kroniky obcí Nesvič a Anatólie, napsané autorem, vybral a upravil Jiří Hofman